

TOPLUMSAL DEĞİŞME KURAMLARI

KISA ÖZET

SOS205U

1. Ünite— Modernite ve Kapitalizm

TOPLUMSAL DEĞİŞME

Toplumsal değişme, toplumun yapısını oluşturan toplumsal ilişkiler ağının, toplumsal kurumların, birey ve grup davranışlarının, toplumsal norm ve değerlerin tarihsel olarak geçirdiği farklılaşma ve dönüşüm sürecidir. Toplumsal değişmeyi etkileyen bazı unsurlar bulunmaktadır. Coğrafi yapıda görülen toprakların verimliliği, doğal felaketler, iklim değişikliği gibi fiziksel çevre faktörleri; coğrafi keşifler, yayılma gibi kültürel faktörler; pusulanın, matbaanın, buharlı makinelerin icadı, elektrik, telefon, bilgisayar kullanımı gibi teknolojik faktörler; hızlı nüfus artışı, göç gibi demografik faktörler, toplumsal değişmeyi etkileyen ve birbirleriyle ilişki içinde yer alan unsurlardır.

AYDINLANMA

Aydınlanma, doğa ve toplum hakkında bir düşünce biçimi sağlayan, birbirleriyle ilişkili değerler ve düşüncelerden oluşmaktadır. Aydınlanma düşüncesi, toplumda egemen olan geleneğe ve dini sistemlere dayalı dünya görüşüne karşı akıl ve bilime dayalı olarak ileri sürülen yeni bir düşünce sistemini ifade etmektedir. Aydınlanma düşüncesinin insan hayatını iyileştirmek için ortaya koyduğu program, “gelecekteki kültürel ve politik mücadeleler için bir hareket noktası” oluşturmaktadır. Bu programın temel ilkeleri şu iddialara dayanmaktadır:

1. İnsanlığın epistemolojik birliğinin sağlanması, bütün insan varlıklarının ve evrensel olarak geçerli bir yöntemin oluşturduğu bir temel üzerinde mümkün olacaktır. Bu epistemolojik birlik, insanlık tarafından rasyonel olarak onaylanan ve kabul edilebilen inançlar kümesi halinde bir araya getirilebilecektir.
2. İnsanlığın evrensel akıl ve moral ilkeleri, her yerde bütün akıllı varlıklar için bağlayıcı konumda bulunmaktadır. Bu ilkeler, davranış ve yargı bakımından insanlığa rehberlik etmekte ve standartlar sağlamaktadır.
3. Belirlenen bu hedeflerle çelişkili olan ya da bu amaçlara engel olan inançlar, değerler, iddialar, insanın ilerlemesi ve mutluluğu için bir engel oluşturmaktadır. Sadece bilim ve evrensel değerlere dayanan bir toplum, gerçekten özgür ve rasyonel bir toplumdur. Bu anlamda, yalnızca böyle bir toplumun üyeleri mutlu olabilir.
4. Hakikat insanı özgür kılacaktır. Mutsuzluğun ve ahlâksızlığın nedeni bilgisizliktir. Bu nedenle insan, kendisi ve dünya hakkında ne kadar çok şey bilirse hayatı da o kadar iyi olacaktır

Aydınlanma Düşünürleri

Thomas Hobbes, birey ve toplum arasındaki ilişki temelinde insan doğası ile ilgilenmiş ve insanların birlikte yaşama eğilimlerinin olmadığını, “insan insanın kurdudur” sözleriyle belirtmiştir. Hobbes’a göre, zenginlik, toplumsal saygınlık ve iktidar için sürekli bir rekabet içerisinde bulunan insanlar, bu mücadele sürecinin kendi yaşam ve çıkarlarıyla aynı yönde oluşmadığını kavramış, karşılıklı görev ve sorumluluğa dayanan toplumsal bir sözleşmenin gerekli olduğunu fark etmişlerdir.

John Locke, Hobbes’un insan doğası hakkındaki bu görüşlerine katılmamaktadır. Locke’a göre bireyler, doğal hakları olan eşitlik ve özgürlük içerisinde ve barış ortamında yaşamaktadırlar. En temel doğal hak ise, insanların çalışması sonucunda ortaya çıkan mülkiyet hakkıdır.

Jean Jacques Rousseau’dur. Rousseau, Hobbes’un iddia ettiği toplumun bir sözleşmeden doğduğu fikrini kabul etmekle birlikte, bu sözleşmenin Hobbes’un belirttiği i koşullardan farklı bir şekilde oluştuğunu savunmaktadır. Aydınlanma düşüncesiyle yeniden tanımlanan insan doğasının kuramını oluşturan düşünür ise **David Hume**’dur. Hume, insan doğasının toplumun içinde şekillenen toplumsallık biçimlerini incelemiş ve insanın eylemini, sürekli başkalarının eylemine yönelik olması sebebiyle ‘toplumsal’ özellikli olarak tanımlamıştır. Baron de Montesquieu ise toplum yapısı ve yönetim biçimleriyle ilgilenmiştir. Toplumu, yapısal bir bütün olarak tanımlamış ve yönetim biçimlerini ideal tipler, başka bir ifade ile mantıksal kurgular olarak ele almıştır. Montesquieu toplumu, temel unsurları iklim ve

TOPLUMSAL DEĞİŞME KURAMLARI

coğrafya olan bir sistem olarak görmüş, bu unsurların toplumsal yapıya katkısını çözümlenmeye çalışmıştır.

DEVİRİMLER

18. yüzyılın sonları ve 19. yüzyılda Avrupa’da meydana gelen devrimler, insanlık tarihinde büyük değişim ve dönüşümlere yol açmış, insanoğlunun düşünme, yaşama, çalışma ve örgütlenme biçimlerini tamamen değiştirmişlerdir. Bilimsel Devrim, bu sürecin temeli olarak kabul edilmekte ve bütün diğer devrimlerin ondan türediği ileri sürülmektedir.

Bilimsel Devrim: Yeni bir dünya görüşüne geçiş, fizik alanında evreni düzenleyen yasaların değiştiğine ilişkin bilinçlenmeye dayanmaktadır. *Bilimsel Devrim* olarak nitelenen bu radikal değişim, Isaac Newton tarafından evrensel yerçekimi yasasının keşfedilmesiyle başlamıştır. Bu yasayla iki dünya görüşü arasında bir kopuş belirlenmiş ve Tanrı tarafından yönetilen bir doğadan, kendini düzenleyen bir doğa anlayışına geçilmiştir (Jeanniere, 1994, s.17). Yeni doğa anlayışına bağlı olarak Aydınlanma düşünürleri, dini otoriteye dayalı geliştirilen ve yerleşen bilgi biçimlerini reddederek, bilimsel yöntemlerle elde edilen yeni bilgi biçimlerini kabul etmişlerdir.

Endüstri Devrimi: *Endüstri Devrimi*, 18. yüzyılın sonlarında İngiltere’de ortaya çıkmış ve 19. Yüzyılda bütün Batı Avrupa’ya ve Amerika Birleşik Devletleri’ne yayılmıştır. İnsanlık tarihinde ilk kez, toplumların üretim güçlerinin değişimini gerçekleştiren Endüstri Devriminin başlangıç yeri olan İngiltere, dünyanın geleneksel ekonomik ve toplumsal yapılarında çok büyük bir ekonomik hareket sağlamıştır. Birçok ülkeye hukuk kurallarını, bilimsel ve teknik örgütlenme modelini getirmiştir (Hobsbawm, 2003, s.63). Bu dönemde buhar ve elektrik gibi güç kaynaklarının kullanılmasıyla birlikte kömür, demir-çelik ve tekstil endüstrilerinin hızlı gelişimi, ekonomik ve toplumsal yapıda önemli değişimlere yol açmıştır. Üretim teknolojisi makineleşmiş ve seri üretime dayalı fabrika sistemi üretime geçilmiştir. Endüstri Devrimi genelde, buhar gücünün imalatta kullanılması, buna benzer güç kaynakları aracılığıyla çalıştırılan yeni makine çeşitlerinin ortaya çıkması gibi “teknik yenilikler dizisi” olarak sunulmaktadır

Fransız Devrimi: *Fransız Devrimi*, kendinden önceki ve sonraki devrimler içinde, kitlesel nitelikte tek toplumsal devrim olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte, çağdaş devrimler içinde, dünyayı kapsama niteliği açısından da tek devrim olarak tanımlanmaktadır (Hobsbawm, 1996, s.64). Politik bir devrim olarak nitelenen 1789 Fransız Devrimi’ni hazırlayan unsurlar, Aydınlanma döneminde oluşan eşitlik, özgürlük, güçlerin ayrılığı, hoşgörü gibi Aydınlanma’nın ilkeleri olmuştur. Bu ilkeler doğrultusunda Fransız Devrimi, Avrupa’da aristokrasi ve kilisenin otoritesi yönetimindeki geleneksel toplum düzenini yıkarak yerine yeni bir toplumsal düzen kurmayı hedeflemiştir.

MODERNİTE

Modernite, Aydınlanma düşüncesi ve devrimlerle Avrupa’da başlayan toplumsal, politik ve ekonomik değişimi ifade etmektedir. *Modernite projesi* (Habermas, 1983 aktaran Harvey, 1997, s.25), Aydınlanma düşünürleri tarafından kendi iç mantıkları temelinde nesnel bir bilim, evrensel bir ahlak ve hukuk ile “kendi ayakları üzerinde duran” bir sanatın geliştirilmesi konusundagösterilen büyük bir düşünsel çabadan oluşmaktadır. Modernite projesi, çok sayıda bireyin özgür ve yaratıcı bir şekilde çalışmasıyla katkı sağladığı bir bilgi birikimini, insanlığın özgürleşmesi ve günlük yaşamın zenginleşmesine yönelik olarak kullanmayı amaçlamaktadır. Doğa üzerinde sağlanan bilimsel egemenlik, insanlara kaynakların kıtlığından, yoksulluktan ve doğal felaketlerden kurtulmayı vaat etmektedir Modernite, Batı Avrupa’da ortaya çıkan ve toplumsal, ekonomik ve politik dizgeleri demetine gönderme yapan bir kavram olarak tanımlanabilmektedir. Modernite, ilerici ekonomiyi, yönetsel akılcılaştırmayı ve toplumsal dünyanın ayırmaştırmasını başka bir deyişle, olgunun değerden, ahlâksalın kuramsal alanlardan ayrılmasını ifade etmektedir.

TOPLUMSAL DEĞİŞME KURAMLARI

Modernitenin Kurumsal Boyutları: Giddens Anthony (1994, s.57-58) tarafından modernite dört temel kurum aracılığıyla tanımlanmaktadır. Bu kurumlardan birincisi *kapitalizm*dir. Kapitalizm, meta üretimi, özel mülkiyete dayalı sermaye, mülksüz ücretli emek ve bu özelliklerden kaynaklanan bir sınıf sistemi tarafından karakterize edilmektedir. İkincisi olan *endüstrileşme* (endüstriyalizm), malların üretimi için makineleri ve cansız güç kaynaklarının kullanımını içermektedir. Endüstrileşme, iş yeriyle sınırlı tutulamamakta ve ulaşım, iletişim ve ev yaşamı gibi bir dizi düzenlemeleri etkilemektedir. Gözetim aygıtları, kapitalizm ve endüstrileşme gibi modernitenin yükselişiyle ilişkili olan üçüncü bir kurumsal boyutu oluşturmaktadır.

Bu anlamda *gözetim*, gözetime konu olan toplulukların siyasal alandaki faaliyetlerinin denetimini ifade etmektedir. Bir yönetsel güç temeli olarak gözetimin önemi, hiçbir şekilde, sadece bu alanla sınırlı kalmamaktadır. Denetim bir taraftan doğrudan olabilmektedir, ancak diğer taraftan daha belirleyici bir biçimde, dolaylı olmaktadır ve enformasyonun kontrol edilmesi üzerine kurulu olarak ortaya çıkmaktadır. Modernitenin son kurumsal boyutu olarak *askeri güç* ya da *şiddet araçlarının kontrolü*, savaşın endüstrileşmesini ifade etmektedir.

MODERNİZM

Modernizm, 19. Yüzyılın sonlarında, modern düşüncenin etkileriyle özellikle sanatsal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri içeren bir harekettir. Modernizm, makine, fabrika, kentleşme gibi üretim alanında, yeni ulaştırma, haberleşme sistemleri gibi dolaşım alanında ve kitle pazarının reklamcılığın, kitleye yönelik modanın ortaya çıkması gibi tüketim alanında, yeni koşulların yaratılmasında öncü rolü oynamıştır. Bu hızlı değişimlerin içselleştirilmesinde, düşünme ve kodlaştırma konularında yarar sağlamıştır.

MODERNLEŞME

Modernleşme sürecinin başlangıcının göstergeleri, 17. yüzyılın bilimsel devrimleriyle oluşan modern burjuva devletinin ekonomisi ve toplumu olarak kabul edilmektedir. Kilise ve krallığın hâkimiyetinde olan eski düzenin dönüşüme uğraması, sadece Fransız Devrimi ve Endüstri Devrimi tarafından gerçekleştirilmemiş, modernleşmenin oluşturduğu kurumsal ve değerlerle ilgili değişimler de bu süreçte etkili olmuşlardır. Modernleşme kavramı genellikle endüstrileşmeyle temellendirilen toplumsal gelişim aşamalarını ifade etmek için kullanılmaktadır. Modernleşme, büyüyen kapitalist dünya pazarının beraberinde getirdiği bilimsel ve teknolojik keşifler ve yenilikler, sanayideki gelişmeler, nüfus hareketleri, ulus devletin ve kitle hareketlerinin oluşumuyla birlikte ortaya çıkan sosyo-ekonomik değişimleri ifade etmektedir.

Geleneksel ve Modern Toplular: Rönesans ve Reformasyon hareketi, Fransız Devrimi, Endüstri Devrimi ve kitle toplumlarının yükselişi, modernleşmenin altyapısını oluşturan, modernleşme sürecine katkıda bulunan bazı unsurlar içermektedirler. Bu dönemlerde başlayan toplumun dönüşüm süreci, 19. yüzyılda doruk noktasına ulaşmış ve bugün bilinen biçimiyle modern toplumlar ortaya çıkmaya başlamışlardır. Bu anlamda modernite kavramı, Batı Avrupa'da Aydınlanma düşüncesinin akla ve bilimsel bilgiye dayalı olarak geliştirdiği seküler fikirlerin etkisiyle ortaya çıkan modernleşme süreci içerisinde toplumlara tanımlamak için kullanılmaktadır. *Modern* kavramı niteliksel olarak modernleşmeyi takip eden toplum biçimlerini göstermektedir. Buna karşılık, *geleneksel* ve *modern öncesi* adlandırmaları, modernleşme sürecinden önceki toplum biçimlerini ifade etmek için kullanılmaktadır. Modern toplumları, geleneksel ya da modern öncesi toplumlardan farklı kılan özellikler, politik, ekonomik, toplumsal ve kültürel süreçler arasındaki etkileşim sonucunda meydana gelmiştir.

Politik açıdan modern toplumlar, yeni yönetim biçimi olarak, sınırlarla tanımlanan ulus-devlet ve onun egemenlik ile meşruluk anlayışının görüldüğü toplumlar olmuşlardır. Özellikle bürokratik örgütlenme devletin, halkın yaşamında daha büyük bir rol oynamasını sağlamıştır. Modernleşme, gelenek-

sel toplumların modern toplumlara dönüşme sürecinde, toplumsal, politik ve ekonomik aşamaları ifade etmektedir.

ENDÜSTRİLEŞME VE KAPİTALİZM

Kapitalizm, merkezinde özel mülkiyete dayalı sermaye ve ücretli emek arasındaki ilişkinin yer aldığı bir meta üretim sistemidir. **Endüstrileşme**, “modern toplumlarda muazzam derecede büyük bir servet yaratma kapasitesisağlamış üretim yöntemleri”dir (Marshall, 1999, s.195). Endüstrileşmenin kapitalizmle olan yakın ilişkisi nedeniyle ayırt edici özelliklerini açıkça belirlemek mümkün olmamaktadır. Fakat endüstrileşmenin temel özellikleri olarak işbölümü, fabrika sistemi ve makineleşme, sorun çözmede evrensel bilimsel yöntemlerin uygulanması, zaman disiplini, bürokrasi, kurallarla idareyle toplumsal ve coğrafi bakımdan hareketli işgücü gösterilebilmektedir (Marshall, 1999, s.195). Bu özellikler, modernitenin çeşitli biçimlerde kapitalizme ya da endüstrileşmeye bağlı olarak tanımlanan çok sayıda özelliğini de içermektedir.

SOSYOLOJİ VE MODERNİTE İLİŞKİSİ

Sosyal bilimler, modernleşmenin, geniş toplumsal ve kültürel bağlamı içinde ortaya çıkmıştır. Toplumsal, politik ve ekonomi alanlarında büyük dönüşümleri içeren modernleşme süreci, birçok insan için, yaşama ve çalışma biçimlerinde kaygı verici büyük değişimlere yol açmıştır. Eski düzenin yok olarak yerine yeni ve modern bir dünyanın kuruluyor olması, bu değişimleri anlama gereğini ortaya çıkarmıştır (Hollinger, 2005, s.9-10). Bu süreç içerisinde geleneksel toplumla karşılaştırılan modern toplumların olumlu ve olumsuz özelliklerinin neler olduğu ve bu değişimlerin sonucunda nasıl bir toplum biçiminin ortaya çıkacağı, temel tartışma konuları olmuştur. Modernleşmeden sorumlu olan unsurları, onların birbirleriyle olan ilişkilerini, modern toplumun anlaşılması ve kontrol altına alınması gereken yönlerini anlamaya duyulan ihtiyaç, sosyal bilimlerin doğmasını sağlamıştır. Bu anlamda sosyal bilimler, modernleşmenin Aydınlanma taraftarı ve karşıtı düşünürleri tarafından başlatılan tartışmaları da kapsayan geniş bir bağlamda ortaya çıkmıştır. Sosyal bilimlerde gelişen kavramlar, yöntemler ve yaklaşımlar, bir taraftan bu bağlam tarafından şekillendirilirken diğer taraftan toplumu bu bağlamda anlamak için tasarlanmıştır.

Sosyolojinin kurucularından **Saint Simon** ve **Auguste Comte**'un çalışmalarının temelini, Aydınlanmanın akılcılığına dayanan pozitivizm oluşturmakta ve yazıları, toplumsal bir kuram olarak Fransız ve Endüstri Devrimi sonrası Avrupa'da oluşan modern toplum hakkında incelemeleri içermektedir. Modernite olarak adlandırılan durumun temel özelliği olarak sürekli değişme, akış ve 'hayatın' sonsuz kaygısı üzerindeki vurgusundan ötürü **G. Simmel** modernitenin ilk sosyoloğu olarak görülmektedir (Frisby, 1986 aktaran Mestrovic, 1994, s.26). Simmel, “Metropol ve Zihinsel Yaşam” denemesinde, modernist düşünce ve pratik arasındaki ilişkiyi ele almaktadır. Simmel'e göre öznel bağımlılığın zincirlerinden kurtulmuş olmanın ve böylece çok daha ileri derecede bir kişisel özgürlüğe kavuşmanın bedeli, başkalarına birer nesne ya da araç olarak yaklaşmak olmuştur.

Sosyolojinin klasik kurucuları **Marx**, **Durkheim** ve **Weber**, modern dünyayı şekillendiren değişimin gelecekte nasıl şekilleneceğini görmeye çalışmışlardır. **Jürgen Habermas**'ın da aralarında bulunduğu bazı düşünürler, Aydınlanma projesinin hedefleri konusunda bir kuşkuculuk, araçlar ve amaçlar arasındaki ilişki konusunda tereddüt yaşamaktadırlar. Bununla birlikte, Aydınlanma projesinin günümüzün ekonomik ve politik koşulları altında gerçekleştirilebilmesi konusunda “bir ölçüde karamsarlık” taşımalarına rağmen bu projeyi desteklemeye devam etmektedirler. Habermas gibi postmoderniteye eleştirel olarak bakan düşünürler arasında **ellen M. Wood** da yer almaktadır. Wood (2003, s.204), Aydınlanma projesine yönelik eleştirilerin, ağırlıklı olarak modernite projesine bağlanmasına karşı çıkmaktadır. Evrensel insan kurtuluşuna olan adanmışlığı görülmeyen Aydınlanmanın yıkıcı sonuçlarının, modernite projesinden değil, kapitalizme ait olan bugünkü toplumsal ve kültürel durumdan kaynaklandığını ileri sürmektedir. **Postmodernite**, Aydınlanma projesine bir tepki olarak gelişen ve dünyayı kapsayıcı ve evrensel kuramlarla açıklayan söylemlere karşı çıkan bir düşünce biçimidir.

TOPLUMSAL DEĞİŞME KURAMLARI

KüreselleŐme, ülkeler arasındaki sınırları aşarak oluşan toplumsal, politik ve ekonomik olarak kurulan karşılıklı bağları ifade etmektedir.

Bu Özetin tamamını,Çıkmış Sorularını,Deneme Sorularını adresinize gönderiyoruz!...

Tıklayınız

<https://www.kolaysinavlar.com/toplumsal-degisime-kuramlari-ady212u?search=SOS205U>